

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ ДВОМОВНОСТІ
НА ПРИКЛАДІ СЕЛА ШОМ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

ПОПОВИЧ НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

Студент(ка) IV-го курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №96 / 02.10.2023

Науковий керівник:

Барань Єлизавета Балажівна,

доктор філософії у галузі «Гуманітарні науки», доцент, доцент кафедри філології

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Завідувач кафедри:

Берегсасі Аніко Ференцівна,

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2024 року

Протокол № _____ / 2024

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

**Кваліфікаційна робота
ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ ДВОМОВНОСТІ
НА ПРИКЛАДІ СЕЛА ШОМ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

ПОПОВИЧ НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Науковий керівник: Барань Єлизавета Балажівна,
доктор філософії у галузі «Гуманітарні науки», доцент, доцент кафедри філології
(*науковий ступінь, вчене звання, посада*)

Рецензент: Газдаг Вільмош Вільмошович,
доктор філософії з галузі гуманітарні науки, доцент, доцент кафедри філології
(*науковий ступінь, вчене звання, посада*)

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**AZ UKRÁN-MAGYAR KÉTNYELVŰSÉG FUNKCIONÁLÁSA (SOM
TELEPÜLÉS ALAPJÁN)**

Szakdolgozat

Készítette: Popovics Natália

IV. évfolyamos 014 „Középfokú oktatás (Ukrán nyelv és irodalom)”

szakos hallgató

Témavezető: Bárány Erzsébet, PhD, docens

(tudományos fokozat, cím, tisztség)

Recenzens: Gazdag Vilmos, PhD, docens

(tudományos fokozat, cím, tisztség)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. З ІСТОРІЇ СЕЛА ШОМ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	6
1.1. Історія села Шом.....	6
1.2. Історія створення школи.....	7
1.3. Історія створення церкви.....	9
РОЗДІЛ II. З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ ДВОМОВНОСТІ	10
2.1. Визначення поняття «мовний ландшафт»	10
2.2. Національний склад населення Закарпаття і статус мов національних меншин	10
2.3. З історії вивчення мовного ландшафту.....	12
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ МОВНОГО ЛАНДШАФТУ СЕЛА ШОМ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	15
РОЗДІЛ IV. НАСЛІДКИ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ ДВОМОВНОСТІ СЕРЕД МЕШКАНЦІВ СЕЛА ШОМ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ	26
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Тема нашої бакалаврської роботи «Функціонування українсько-угорської двомовності на прикладі села Шом Берегівського району».

Мовний ландшафт є невід'ємною частиною нашого життя. Адже куди б не пішли, куди б не подивилися, ми стискаємося з візуальною мовною інформацією. Мовні ландшафти дають нам підказки до образу села. Ця тема є актуальною, оскільки мовні ландшафти в багатонаціональних регіонах недостатньо досліджені.

Для дослідження ми обрали село Шом. Відомо, що тут проживають люди різних національностей, зокрема угорці й українці.

Метою нашої роботи – є аналіз одиниць лінгвістичного ландшафту, зокрема публічних вивісок. Ми маємо намір проаналізувати якомога більше мовних одиниць, подати типологію ландшафтних мовних знаків, охарактеризувати їх та представити результати кількісного аналізу, що відображають мовне середовище села Шом.

Об'єктом дослідження є сукупність письмових знаків, наявних та території нашої Батьківщини.

На основі мовних елементів, які передають важливу соціокультурну інформацію про село Шом, його історію та культурні особливості, для нас важливо зазначити, як мови взаємодіють у багатомовному середовищі. Використання знаків різними мовами в селі пов'язане з двомовністю (зокрема українсько-угорською та угорсько-російською).

Тому особливу увагу було приділено не лише українській та угорській мовам, а й російській. Ми вважаємо, що мовні знаки позитивно впливають на формування іміджу села та характеристики мовної спільноти.

РОЗДІЛ І. З ІСТОРІЇ СЕЛА ШОМ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

1.1. Історія села Шом

Історія поселення Шом сягає XIII ст. датується 19 століттям, яке могло бути в сьогоднішньому «винограднику Пустаї» ще до турецьких часів. У 1270 році село ще мало назву Suty, що на місці колишнього поселення Арпада. Сьогоднішнє поселення Шом межує з королівською горою Льоня, а в 1318 році, за часів Кароля Роберта, замок Мункачі належав іспанажу. Шом характеризувався тим, що на горі століттями вирощували виноград. Однак це призвело до суперечок, оскільки виробники винограду залишили вино за 2000 форинтів, і з цієї причини в 1410 році було розпочато судовий процес. Тоді в Шомі вилучили 41 бочку вина та порушили справу проти влади (Поллогі 2016: 103-104).

Після повернення татарів з Токая в 1566 році вони вигнали половину жителів поселення, отримавши незаконну частку. У 19 столітті окрім сім'ї Льоня також заволоділи територією Шом. 140 років тому Легоцький Тівадар описав, що село Берегсом населяли такі родини, як: Барі, Барта, Бакша, Деме, Балог, Гержені, Кедебец, Каролі, Надь, Кун, Шітев. Тоді він також сказав, що в селі є добрий виноробний виноград, з якого можна робити дуже гарне і смачне вино, а також можна спостерігати за дубовими лісами (Поллогі 2016: 103-104).

Назву «Шом» дали поселенню Арпад і угорці-завойовники. Про село ходили легенди, що в той час територія Шома була оточена густим лісом. Угорці-завойовники знайшли в цьому лісі багато кизилю. Сьогодні від лісу та кизилю не залишилося й сліду. Звідси й пішла назва села. До 1904 року поселення мало назву Шом, але згодом у 1773 році, коли місцеві назви почали писати разом, поселення стало писатися як Шом і латинською, і угорською мовами. Ще в 1784 році район Тисахат комітату Унг назвав Шом поселенням Берегшом. Однак це була невірна інформація, оскільки приставку Берег воно отримало лише пізніше 1904 року, оскільки це поселення Берегварського повіту і донині. Так Берегшом отримав своє ім'я (Поллогі 2016: 103-104).

За радянських часів, у 1946 році, Шом переклали як Деренковець і довго так називали. На картах село значилося як Деренковець, але жителі завжди називали його Шом або Берегшом. Коли в 1993 році відбулася зміна влади, селу повернули назву Шом. Населення хоч і не погоджувалося з цим, бо хотіло селу Берегшом повернути стару назву, але керівництво не дозволило. У XX столітті назва Берегшом стала настільки звичною, що населення вже навіть не знало, звідки село взяло назву. Хоча в цьому столітті були

опубліковані деякі праці, де він розглядається як Берегшом, але в усіх інших документах він записується лише як Шом (Поллогі 2016: 103-104).

У 1900-х роках люди йшли в колгоспи. Після ліквідації колгоспу у 2000 році жителі Шома отримали дохід. Частина населення оволоділа 2004 га землі. Нині в селі Берегшом займаються хліборобством. На межі села є близько 70 га садів, які розподілили між селянами. У Шомі дерева переважно старі. У селі є початкова школа, дитячий садок, а також п'ять магазинів (Поллогі 2016: 103-104).

1. рисунок. Герб с. Шом

(Поллогі, 2016)

Берегшом – угорське поселення, розташоване в Україні, на Закарпатті, в окрузі Берегове. Площа села – 1,1 км², густота населення – 991,82 осіб/км². За переписом населення 2001 року населення Берегшом становить 1135 осіб. Берегшом розташований за 22 км від міста Берегове, неподалік від державного кордону та вздовж національної дороги Чоп – Велика Добронь – Берегове. Поселення має кілька сусідніх сіл, які також відходять убік. Село Запсонь знаходяться за 2 км від центру села, де знаходиться залізнична станція. Він розташований за 1 км на захід від Попова та за 5,3 км на північний захід від Батрадь. У той же час Дзвінкове (Harangláb), де також є прикордонний пункт, розташований на відстані 7 км, а Косонь (Mezőkaszony) – 4 км, який також є населеним пунктом з прикордонним переходом. (Поллогі 2016: 103-104).

1.2. Історія створення школи

Село Шом довгий час не мало власної школи. Відомо, що люди, які проживають тут, завжди вирізнялися незмінним бажанням вчитися. у 1794 році серед навколишніх сіл була заснована перша початкова школа. У цій школі ще не було класів, працював лише один учитель. Перший учитель села Міхай Вітез.

Створена школа давала освіту мешканцям села, оскільки примножувала кількість людей, які вміли читати і писати. З часом школа вже не могла задовольнити потреби села, тому в 1910 році відкрито школу, яка стала державною установою. У ній могли працювати два вчителі, а це дозволило краще розподілити групи за віком¹.

Ця школа багато років функціонувала в будинку вчителя Єнев Поп, оскільки в селі не було справжньої школи. Пізніше цю будівлю віддали під початкову школу, якою вона користувалася до 1998 року.

За часів Чехословаччини, крім державної угорськомовної 2-класної народної школи, почала діяти також реформатська початкова школа (з одним класом). Ця школа тимчасово містилася в приміщенні місцевої парафії (Botlik–Dörka 1993: 63). На той час у селі не було будинку культури, читацького залу та бібліотеки, тому в цих школах було місце для розваги учнів.

У 1945 році в селі почала працювати угорськомовна початкова школа, а після нових реформ у 1951 році була створена місцева початкова школа².

На початку 1900-х років у початковій школі села вже працювали два кваліфіковані вчителі Єнев Пап та Міхай Іллес. Сільська школа розширилася до восьми класів. 24 листопада 1994 року вчителі початкової школи, яка тим часом зросла до дев'яти класів, влаштували велике свято до 200-річчя школи в селі. З цієї нагоди вся школа підготувала святкову програму. З моменту заснування школи в приміщенні, яке постаріло від часу, навчали молоде покоління загалом понад 100 вчителів (Kovács 2000: 6).

Згідно з опитуванням Закарпатського угорськомовного педагогічного товариства (KMPSZ), школа в Шомі була в найгіршому стані, тому нову школу потрібно було тут побудувати. У 1998 році почалося будівництво нової школи, через 3 роки здано перше крило, а наступного року – друге.

Нова школа побудована за підтримки Швейцарії. На повне будівництво школи та заміну обладнання було витрачено 53 тисячі доларів. Урочисте відкриття нової школи відбулося 31 серпня 2001 року в рамках святкового відкриття навчального року. Перше крило нової школи було здано рік тому, але всю будівлю добудували лише зараз (Kovács 2000: 6).

Чекме Ева Заболай, президент швейцарської робочої групи, яка організовує збір коштів на будівництво школи та президент швейцарського фонду ProKárpátalja показав

---

¹ Kődöböcz Lilla: Beregsom története. Levéltári kézirat.

² A Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi Népszámlálása, I rész.

приклад того, як угорці по той бік кордону повинні об'єднуватися, щоб допомагати один одному. Він і члени фонду надсилали листи з проханням про допомогу в багато країн, від Австралії до Канади, і отримували відповіді з багатьох місць. Завдяки його організаторській роботі шомські школярі вже четвертий рік цього року можуть навчатися у новому сучасному приміщенні школи (Kovács 2000: 6).

1.3. Історія створення церкви

На початку реформаторська громада Шом діяла як філіальна церква в Косині. Його першим промовцем був Бернард Пресбітер, тобто Бернат Беканьї, у 1576 році. На початку XVII ст. церква в Шомі стала самостійною, реєстри якої збереглися з 1773 року (Marosi 2021).

Церква має 604 місця. Пасторами церкви були Петер Янка, Петер Міжак, Лайош Роза, Дьюла Петнехазі, Пал Гонці, а з 1976 року Ласло Шітев (Gulácsy, 1996: 23). Церква була завершена в 1833 році, який отримав триповерхову вежу в 1837 році. Будівля постраждала від пожежі в 1863 році, але була відновлена в 1895 році. Вежа прикрашена жалюзійними вікнами з усіх чотирьох сторін. Над годинником від стіни храму починається вигнутий кутастих конічний шолом, центр якого розривається карнизом з віконними прорізами. На гострому гудзику у верхній частині церкви можна побачити півня з розпростертими крилами (Marosi 2021).

Дерев'яний амвон також прикрашений стрілкою аркою, вінець амвона — ребристий напівсферичний виступ, що спирається на багатокутний виступ, вершина якого загострена. Хазяйський стіл оточений гостроверхою дерев'яною огорожею. Попереду лавок також є гостроверхий декор, теракотова стеля виконана з дерева. Вікна та столи завішані авторським берегівським текстилем та мереживом. Все ще використовується позолочена чаша 1678 року, олов'яний глечик 1715 року та скатертина 1705 року. За ці роки церкву кілька разів ремонтували, а з 1935 року в ній провели електрику (Marosi 2021).

Зовнішні та внутрішні сторони були відремонтовані в 1974 та 1988 роках. Територія навколо церкви озеленена, на передньому дворі стоїть пам'ятник загиблих у Першій світовій війні, полеглих в таборі та загиблих у Другій світовій війнах (1991). Його парафія була повернута в 1990 році, і викладання там триває до побудови нової школи (Gulácsy 1996: 23).

РОЗДІЛ II. З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ ДВОМОВНОСТІ

2.1. Визначення поняття «мовний ландшафт»

В українській діалектології термін «мовний ландшафт» має зовсім інший зміст, аніж у соціолінгвістиці. У статті С. Черничка термін «Лінгвістичний ландшафт» (англ. «Linguistic Landscape») вживається відповідно до термінології таких галузей: соціолінгвістика: як набір офіційних дорожніх знаків, рекламних вивісок, географічних назв, назв вулиць і площ, офіційних бланки комерційних і державних установ, бланки та документи для офіційного діловодства тощо. Останніми роками дослідження лінгвістичного ландшафту стало пріоритетною темою для лінгвістів, особливо в багатонаціональних регіонах (Черничко 2014: 48).

Регіон, який ми зараз називаємо Закарпаттям, характеризується своєю історичною та традиційною різноманітністю: різні етнічні групи (українці, русини, угорці, румуни, словаки, німці, євреї, роми, росіяни), люди різних конфесій: греки та римляни-католики, православні, протестанти, послідовники іудаїзму, що розмовляють кількома мовами (українською, русинською, угорською, англійською, румунською, словацькою, німецькою, ідиш, романською, російською), є кілька представників культур (Черничко 2014: 48).

2.2. Національний склад населення Закарпаття і статус мов національних меншин

Між 1880 і 1910 роками кількість українців/русинів в Угорщині зросла з 342 354 до 464 270 осіб. Проте з 1910 по 2001 рік кількість угорців на Закарпатті зменшилася з 184 287 до 151 516 у 2001 році та до 130 700 у 2017 році. Чисельність угорців значно зменшилася, що пов'язано зі змінами у відносинах між країнами. Перший перепис населення, проведений в Україні після здобуття незалежності у 2001 році, показав, що переважну більшість населення країни становили українці (77,8%), а росіяни були найбільшою меншиною (17,3%). Згідно з тим самим переписом, угорці становили лише 0,3% від загальної кількості населення, лише 161 618 осіб назвали угорську рідною мовою (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 15).

В Україні проживають угорці, які сконцентровані переважно у Закарпатській області, де 96,8% угорців проживають разом з 98,2% осіб, які мають угорську мову як рідну. Після українців, які складають 80,5% населення країни, угорці є другою

найбільшою етнічною групою, утворюючи 12,1% (151 516 осіб) населення. У 2001 році кількість осіб, чиєю рідною мовою була угорська, склала 158 729, що становить 12,7% населення. Це число перевищує кількість угорців за національністю на 7 213 осіб. Більшість угорців у Закарпатті (62%) проживають у місцевостях, де вони складають абсолютну більшість населення (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 19).

Мовна політика визначає статус і сфери використання мов національних меншин. Гайнц Клосс розділив правовий статус мов на п'ять рівнів:

- (5) мова меншини є національною або офіційною мовою країни;
- (4) є офіційною мовою більшої чи меншої регіональної одиниці (частини країни, провінції, автономного регіону, штату, округу);
- (3) дозволяти використання мови в громадських місцях, освіті, культурному житті, пресі та в деяких випадках – в офіційних ситуаціях, хоча мова не має офіційної мови статус;
- (2) використання мови допускається в приватному житті, іноді в церковній сфері та в приватних навчальних закладах, але не використовується (або використовується в обмеженій мірі) у сферах, контрольованих державою;
- (1) невизнання існування та незалежності мови (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 38).

У запозиченій лексиці угорської мови – внаслідок багатомовних контактів між угорською та слов'янськими мовами – морфемами слов'янського походження утворюють найбільший шар. Велика кількість лексичних елементів слов'янського походження поширилася по всій угорській мові й увійшла до літературної мови. Звичайно, велика кількість лексичних елементів слов'янського походження є і в поширених говірках сучасного Закарпаття. Значна частина з них поширена по всій угорськомовній території. Деякі слов'янські регіональні лексичні запозичення, якими розмовляли лише на Закарпатті, були засвоєні ще до закінчення Першої світової війни угорська на той час була мовою більшості, а разом з тим і мовою, з якою вона походить. в контакті має статус мови меншини. Незважаючи на це, слов'янські запозичення, які увійшли в закарпатські угорські говори після зміни напряму мовних контактів, тобто після того, як угорська мова стала мовою меншини, є в найбільшій кількості (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 73).

Звертаючи увагу на мову, яка використовується у візуальному середовищі, тобто мовний ландшафт, важливо підкреслити, що функціонування багатомовності на Закарпатті має давню історію. У першій половині ХХ століття багатомовність

укорінилася в громадському просторі регіону. На початку ХХІ століття ми бачимо візуальне домінування використання угорської мови, де вона також переважає у виборі мови під час розмови. Проте використання візуальної мови також є двомовним у поселеннях з двомовним населенням (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 89).

Великі державні підприємства (такі як «Укрзалізниця») також намагаються йти поряд з часом, тому двомовні вивіски та написи можна зустріти упереміш з українськими та англійськими оголошеннями та табличками. Після відкриття міжнародного залізничного сполучення Будапешт-Мукачеве на залізничному вокзалі в Мукачеві з'явилася угорськомовна інформація вперемішку з українськими та англійськими вивісками. На менших залізничних станціях зазвичай є оголошення лише державною мовою, але іноді можна побачити двомовні вивіски (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 92).

Більшість вивісок (дорожні знаки з назвою населеного пункту, назви доріг, назви місцевих установ тощо), розміщених місцевою владою в населених пунктах з більшістю угорського населення, є двомовними. Українсько-угорські вивіски найчастіше зустрічаються в написах органів місцевого самоврядування. Крім табличок з назвами доріг, встановлених органами влади, зустрічаються також окремі таблички лише українською мовою, двомовні (українською та угорською) та лише угорською (Гіреш-Ласло К. та ін. 2021: 95).

2.3. З історії вивчення мовного ландшафту

У статті Л. Белея ідеться про те, що концепція мовного ландшафту з урахуванням такого елементу, як любовні замки. Визначення Лондрі-Бурі розширюється на нерегульовані форми мовного вияву, такі як графіті, оголошення та саме явище любовних замків. Дослідження зазначає, що ця традиція є глобальною, зустрічаючись у різних країнах. В Україні вона також набула популярності, зокрема на мостах у Києві, Одесі, Ужгороді та інших містах. Текст на замках зазвичай містить імена закоханих, що встановили замок, а також символи кохання та дату, що співпадає з моментом встановлення (Белей 2011: 27).

Українська традиція вішання любовних замків відображає широке соціальне поле, оскільки беруть участь люди різного віку та статі. Замки зазвичай розміщуються на видних місцях, що робить їх видимими для багатьох мовців. Відтак, хоча ця традиція не

регулюється державою, вона є значущим елементом мовного ландшафту, який відображає мовну активність і культурні практики суспільства (Белей 2011: 28).

А також проаналізовано 75 ужгородських любовних замків за мовною приналежністю та елементами їх складової структури. Згідно з аналізом, замки можна розділити на кілька мовних груп: україномовні, російськомовні, угорськомовні та англomовні. Україномовні замки переважають, включаючи варіації з англomовними елементами та омографічні варіанти з російськомовними. Російськомовні замки виявлені у меншій кількості, а угорськомовні та англomовні замки мають ще менший відсоток представленості. Тексти на замках часто містять розмовні та емоційно забарвлені варіанти імен, а також різноманітні фрази кохання. Зауважено, що україномовні записи часто використовують російські демінутивні моделі імен. Також зазначено деякі особливості вживання прізвищ та супровідних текстів на різних мовах. Аналіз дозволяє виокремити антропонімічні моделі та відображає мовну специфіку ужгородської мовної спільноти, включаючи постколоніальну спадщину, етнічну гетерогенність та глобалізаційні впливи, які виявляються у складі мовних написів на замках (Белей 2011: 28–29).

У статті С. Соколової розглянуто зростання «щільності» письмового тексту в міському просторі, а також різноманітність мов, що представлені в мовному ландшафті сучасного міста. Він висвітлює, як глобалізаційні процеси впливають на мовний склад міста, у тому числі за участі рекламних матеріалів, назв брендів та інших мовних елементів. Також зазначається, що дослідження мовного ландшафту міста в епоху глобалізації стає новим міждисциплінарним методом дослідження мови (Соколова 2014: 406).

Особливий акцент робиться на впливові мовних та соціальних характеристик мовців на сприйняття міських текстів різними мовами. Зазначено, що індивідуальні особливості людини, такі як мовні навички, соціальний статус, освіта та місце проживання, можуть впливати на сприйняття мовних елементів у міському просторі. Таким чином, аналіз мовного ландшафту міста дозволяє краще розуміти міжкультурні та мовні взаємовідносини в сучасному суспільстві (Соколова 2014: 407).

У статті Л. Белей розглянуто соціолінгвістику як галузь мовознавства, яка досліджує мовні явища з перспективи соціального середовища. Основними аспектами її вивчення є дистрибуція соціолектів, мовна політика, мовне планування та інші екстралінгвальні аспекти. Зазначається, що мовний ландшафт включає у себе всі види письмових текстів, що оточують мовця у повсякденному житті, такі як реклама, дорожні

знаки, назви вулиць тощо. Термін «мовний ландшафт» використовується для описування різноманітних мовних явищ на певній території, включаючи оголошення, рекламу, назви вулиць та інші письмові тексти (Белей 2010: 36).

Також обговорюється концепція мовного ландшафту, яка включає міфологічну та фольклорну функції. Дослідники зауважують, що ці функції виявляються у різних елементах мовного ландшафту, наприклад, у назвах закладів харчування. Автори виділяють дві основні функції мовного ландшафту – інформаційну та символічну. Дослідники розглядають мовний ландшафт через різні дисциплінарні підходи, такі як етнолінгвістика, мовні контакти, семіотика тощо. У тексті також згадуються приклади досліджень мовного ландшафту у різних мультилінгвальних мовних спільнотах, а також відсутність спеціалізованих досліджень мовного ландшафту Закарпаття. Через розмаїтість підходів і питань, пов'язаних із мовним ландшафтом, ця тема стає об'єктом сучасних соціолінгвістичних досліджень (Белей 2011: 40).

У статті М. Гавриша обговорюється важливість залучення органів місцевого самоврядування до розвитку української мови, яка гарантується Конституцією України. Акцентується увага на ролі мовного ландшафту у формуванні образу міста та виявленні специфіки функціонування мов. Дослідження мовного ландшафту зазвичай здійснюється у просторовій площині, що стосується аналізу конкретних ділянок міста або окремих міст країни. Українські науковці акцентують увагу на аспектах мови міста, таких як ергоніми та жанри текстів. Текст також звертає увагу на потребу подальшого дослідження специфічного мовного ландшафту України та законодавчого забезпечення екології мовного простору на місцевому рівні. Також обговорюється зростання відповідальності місцевої влади у виробленні мовної політики з урахуванням впливу мовного ландшафту на свідомість мовців. Проаналізовано порядок розміщення вивісок у містах Західної України, в якому встановлені вимоги до мовного оформлення вивісок, такі як використання державної мови з можливим дублюванням іноземною, українського написання на провідній позиції у двомовних вивісках та візуальна ієрархія мов (Гавриш 2017: 28–30).

РОЗДІЛ ІІІ. АНАЛІЗ МОВНОГО ЛАНДШАФТУ СЕЛА ШОМ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ

На території Березівського району в селі Шом проживають представники угорської та української національностей. При в'їзді в село бачимо напис українською та угорською мовами. І так само при виїзді двома мовами.

1. *Фотографія №1. Двомовна таблиця назва*

2. *Фотографія №2. Двомовна назва*

Назви вулиць написані тільки українською мовою. Нова табличка вулиці Шевченка написана згідно з нормами української літературної мови, а давня табличка – вулиця Шевченка – написана за зразком російської мови, адже створена ще в радянські часи.

3. *Фотографія №3. Напис тільки українською*

4. *Фотографія №4. Напис тільки українською*

5. Фотографія №5. Напис тільки українською

6. Фотографія №6. Напис тільки українською

7. Фотографія №7. Напис тільки українською

8. Фотографія №8. Напис тільки українською

9. Фотографія №9. Напис тільки українською

10. Фотографія №10. Напис тільки українською

11. Фотографія №11. Напис тільки українською

У селі приблизно 2 роки тому побудували автобусну зупинку. Напис українською й угорською завдяки тому, що в селі проживають українці та угорці.

12. Фотографія №12. Двомовна назва

У селі функціонує тільки реформатська церква, оскільки тут здебільшого проживають угорці. На подвір'ї церкви є два пам'ятники. На одному із них написані прізвища та імена полеглих солдатів у Першій світовій війні, а на другому – імена полеглих у таборі, яку місцеві жителі називають «Malenykij robot». Прізвища та імена написані угорською мовою.

13. Фотографія №13.

*Реформатська
церква*

14. Фотографія №14.

*Напис тільки
угорською*

15. Фотографія №15.

*Напис тільки
угорською*

Місцеві мешканці продають свій власний урожай, вирощений на Шомській горі.

Від початку війни у селі проживають внутрішньо переміщені особи. Знаємо про них, що деякі займаються бурінням свердловим. Пропонують населенню свої послуги. Вважають, що потрібно проінформувати місцевих жителів про пропоновані послуги угорською, а також українською мовами.

У селі нещодавно відкрився квітковий магазин «Фрезія». Бачимо, що напис двомовний, на якому написано українською, а також угорською мовами. Графік роботи українською вказано за київським часом, а угорською – за середньоевропейським. Нещодавно відкрилася автомийка, як бачимо напис двома мовами – українською та угорською.

16. Фотографія №16. Двомовна назва

17. Фотографія №17. Двомовна назва

18. Фотографія №18. Двомовна назва

19. Фотографія №19. Двомовна назва

20. Фотографія №20. Двомовна назва

Вивіски й написи на магазинах у селі зустрічаємо або тільки українською мовою, або угорською. Двома мовами немає жодного напису і вивіски. Приблизно 2 роки тому в магазині відкрили пункт *Нової пошти*, вивіску на якому написано тільки українською, тому що це українська мережа.

Цікаво, що навіть угорське позначення магазинів з товарами повсякденного попиту *ABC* в одному випадку набуває середнього роду – смачне сімейне *ABC*. Лесь Белей визначає *ABC* як «специфічний закарпатський елемент мовного ландшафту» (Белей 2012: 210). На його думку, ця назва потрапила до Закарпаття на початку 90-х років минулого століття. У наш час вивіски *ABC* настільки популярні в регіоні, що приватні підприємці нерідко воліють доповнювати цей напис різними текстами українською, щоб їхній магазин якось відрізнявся на тлі всіх інших: «*ABC Козак*», «*ABC Градус*». Крім того, написи *ABC* і *магазин* іноді можуть вживати одночасно, тому що приїжджі люди не завжди знають про цю місцеву особливість.

21. Фотографія №21. Напис тільки українською

22. Фотографія №22. Напис тільки угорською

23. Фотографія №23. *Напис тільки англійською*

24. Фотографія №24. *Напис тільки українською*

Біля села Шом знаходиться маленьке село Каштаново. Табличка, яка показує куди треба завертати в село, написана тільки українською мовою.

25. Фотографія №25. *Напис тільки українською*

У селі Шом є гімназія Косонської сільської громади з угорською мовою навчання. У гімназії навчається 70 учнів, кількість класів 8, кількість персоналу 15, кількість приміщень 17. Реставрацію Шомівської гімназії та дитячого садка здійснено у 2015 р. завдяки самоврядуванню Чепела, 21-го району Будапешта, тому на таблиці написано угорською мовою.

У селі функціонує бібліотека. На стіні бібліотеки висять пам'ятні дошки угорських поетів, які проживали в селі Шом.

26. Фотографія №26. Шомівська гімназія

27. Фотографія №27. Напис тільки угорською

28. Фотографія №28. Дитячий садок

29. Фотографія №29. Двомовна назва

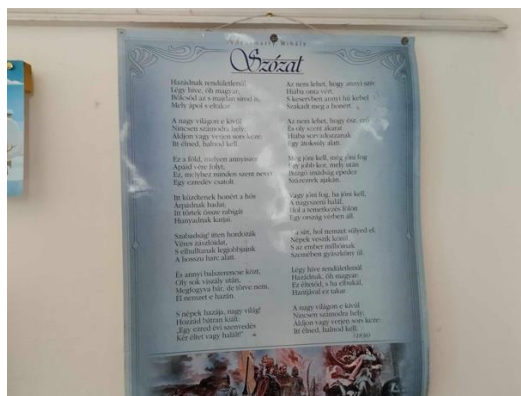
30. Фотографія №30. Сільська бібліотека

31. Фотографія №31. Пам'ятні дошки на стіні сільської бібліотеки. Напис угорською

Із шкільного життя. Двомовні стінгазети

Вивіску на амбулаторії в селі знаходимо тільки українською. З огляду на те, що населення переважно угорськомовне, доцільно було б вказати за яким часом працює

(київською чи середньоєвропейською), адже місцеве угорськомовне населення живе за середньоєвропейським часом. Ми знаємо, що у державних установах України час вказують київський.

Насправді, понад 90% території Закарпатської області перебуває у зоні UTC+2, де діє київський час. Лише крайня західна частина регіону входить до зони UTC+1. Тому аргументи, де центральноєвропейський час (UTC+1) демонструють як «природніший» для місцевих жителів, є не цілком обґрунтованими (Шилов 2022:73).

Ч. Фединець та С. Черничко також виділяють Карпати як «своєрідний природний кордон». На їхню думку, «природна орієнтація місцевого населення, яке оселилося переважно в долинах річок, слідкує за напрямком води на південний захід. Це та сторона, де знаходяться західні сусіди України – Угорщина, Словаччина та Польща, які використовують центральноєвропейський час (UTC+1). До 1944 року офіційним часом на Закарпатті був лише центральноєвропейський (UTC+1), після чого до 1991 року діяв московський час (або далеко східноєвропейський, UTC+3), а потім київський (UTC+2) (Фединець-Черничко 2020:22). Офіційний час зараз відповідає часовому поясу UTC+2, до якого географічно входить більша частина Закарпаття, а отже, він не має бути «чужим» для місцевих жителів (Шилов 2022:74).

Шомський старостинський округ також написано тільки українською мовою.

32. Фотографія № 32. Амбулаторія

33. Фотографія № 33. Напис тільки українською

34. Фотографія №34. Сільська рада

35. Фотографія № 35. Напис тільки українською

У селі проживають люди похилого віку, які колись вивчали російську мову (у закладах загальної середньої освіти з угорською мовою навчання у радянські часи вивчали тільки російську мову). Очевидно, саме хтось із старших людей написав «здаємо домік». Це неправильно, тому що слово *домік* російське, правильним має бути «здаємо в оренду будиночок».

36. Фотографія №36. Напис тільки російською

37. Фотографія №37. Напис російською

Напис на старій будівлі «Кафе-Кавезо» було побудовано ще в радянські часи. Про це свідчить напис російською мовою і відповідно вказано угорською.

38. Фотографія №38. Двомовна назва

39. Фотографія №39. Напис тільки українською

Напис «продаю» написано неправильно (дієслово „продаю” вказує на багаторазову дію), а має бути «продам» (дієслово „продам” вказує на одноразову дію). Написано двома мовами угорською та українською.

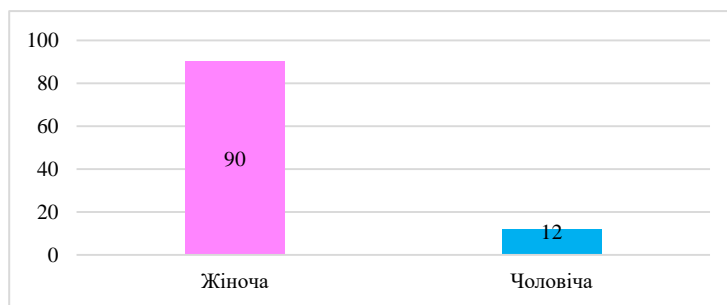
40. Фотографія №40. Двомовна назва

РОЗДІЛ IV. НАСЛІДКИ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКОЇ ДВМОВНОСТІ СЕРЕД МЕШКАНЦІВ СЕЛА ШОМ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

Ми провели опитування серед жителів села Шом, у цьому дослідженні взяли участь 102 респонденти.

За належністю до статі виявлено значну різницю між кількістю жінок та чоловіків серед респондентів. Жінки склали 90 осіб, а чоловіки лише 12 осіб. Це вказує на домінуючу участь жінок у дослідженні та може свідчити про їхню більшу схильність до участі у подібних соціологічних опитуваннях.

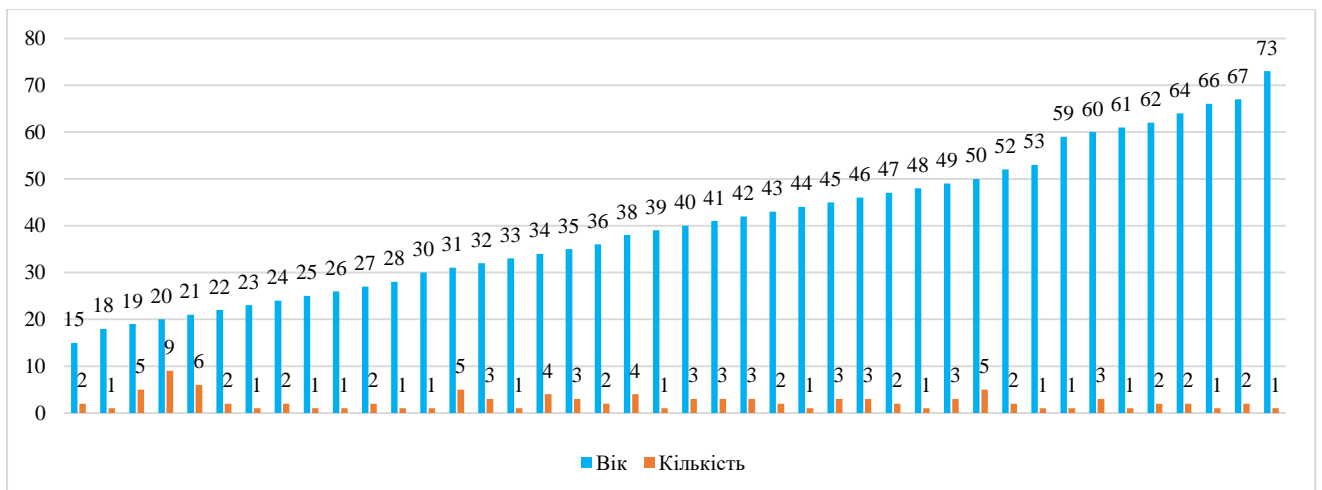
2. рисунок. Стать

(Власне редагування)

Щодо вікової структури респондентів, відзначено широкий спектр віку: від 15 до 73 років, що може вказувати на потребу в різноманітних послугах та програмах для різних вікових груп.

3. рисунок. Вікова категорія

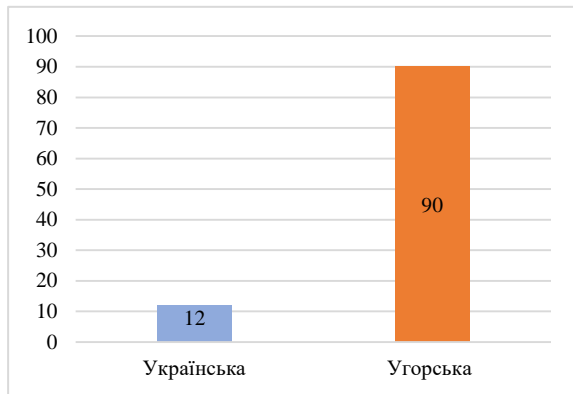

(Власне редагування)

Щодо рідної мови більшість респондентів (90 осіб) вказали угорську мову, тоді як лише 12 осіб вказали українську. Це може свідчити про етнічний склад села Шом та домінування угорського етносу серед населення.

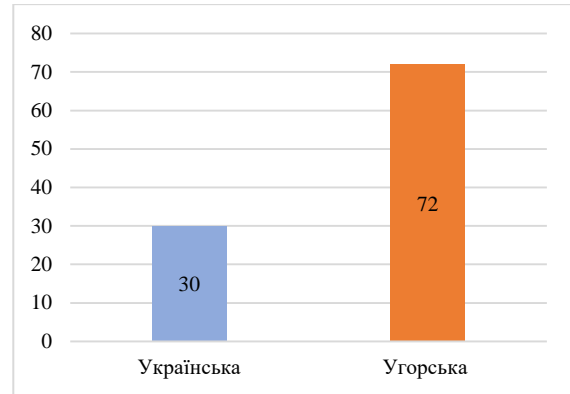
Щодо національної належності 72 респонденти визначили себе угорцями, а 30 осіб вказали українську національність. Це також підтверджує етнічну різноманітність села та можливу перевагу угорської культури в цьому регіоні.

4. рисунок. Рідна мова

(Власне редагування)

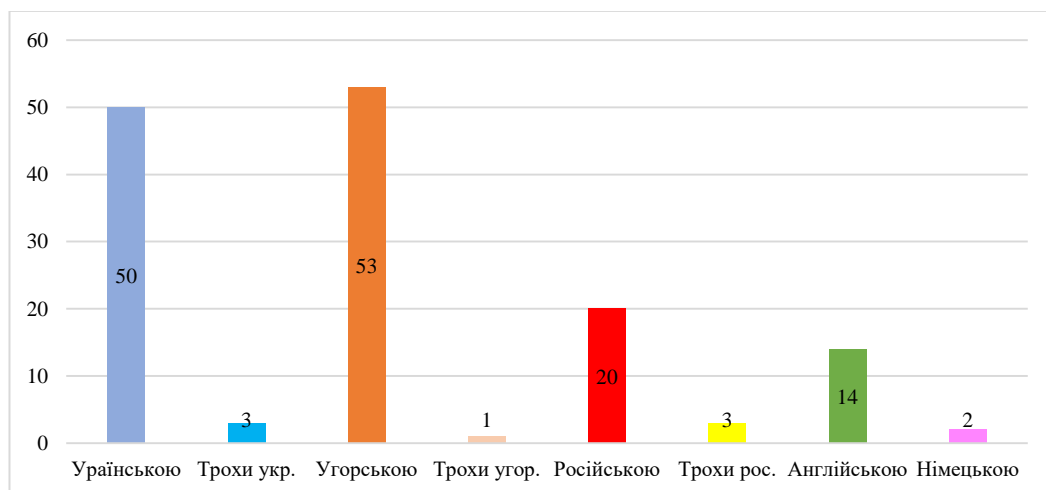
5. рисунок. Національність

(Власне редагування)

У питанні про володіння мовами більшість респондентів заявили, що володіють угорською (53) та українською (50) мовами. Однак, є також значна кількість тих, хто володіє російською мовою (20 осіб), що може відобразити історичні та культурні впливи.

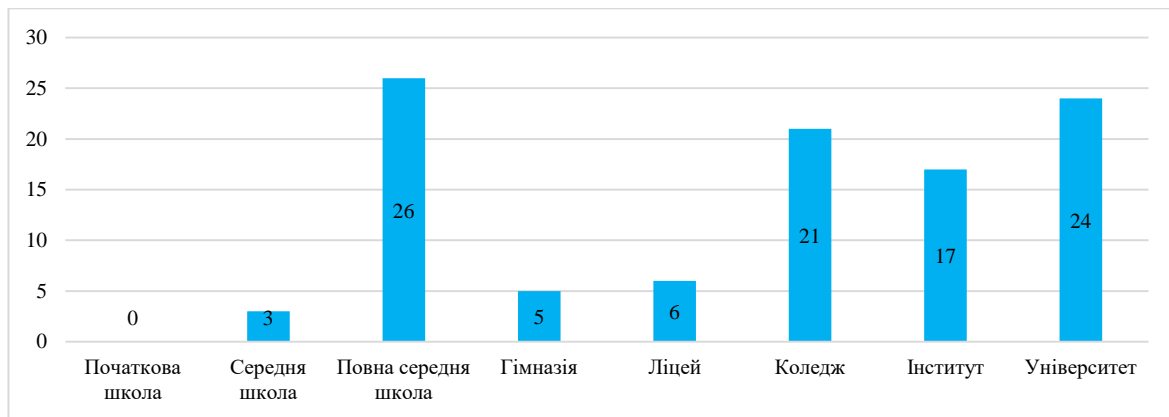
6. рисунок. Володіння мовами

(Власне редагування)

У плані освітнього рівня дослідження показало різноманітність: від осіб зі середньою освітою до випускників закладів вищої освіти. Це вказує на різні можливості та інтереси освіти серед мешканців села Шом.

7. рисунок. Освітній рівень

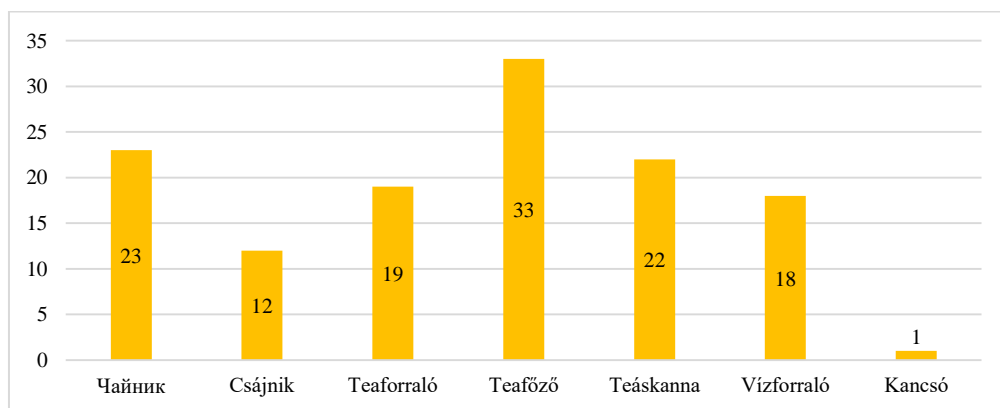

(Власне редагування)

Респондентам було пропоновано оглянути картину і написати, як вони називають предмет/особу, який/яку бачать на ній.

На першій світлинці ми показали чайник. Більшість респондентів (33 особи) написали угорський літературний відповідник *teafőző* ‘чайник’, 22 указали інший угорський літературний відповідник *teáskanna* ‘чайник’, 23 указали український літературний відповідник *чайник*, 12 опитаних відповіли ненормативний варіант *csájnik* ‘чайник’ (див. укр. *чайник*) (Gazdag 2021: 86), 19 опитаних обрали *teaforráló* ‘чайник’, 18 опитаних указали *vízforraló* ‘електрочайник’, одна особа написала *kancsó* ‘глечик’. Дослідження В. Газдага вказують на широке використання слова *csájnik* в угорських говірках Берегівського району, яке є запозиченим з української мови (Gazdag 2021: 220).

8. рисунок. Чайник

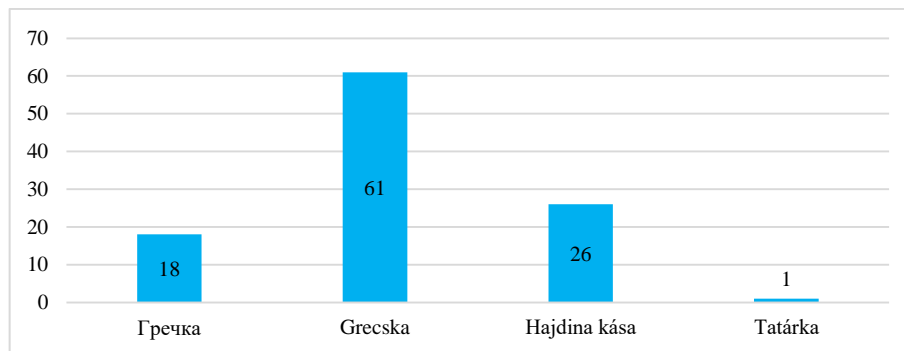

(Власне редагування)

На другій світлинці бачимо гречку. Більшість респондентів (61 особи) написали ненормативний варіант *grecska* ‘гречка’, який запозичений від українського *гречка* (Gazdag 2021: 86), 26 указали угорський літературний відповідник *hajdina kása* ‘гречка’ 18 опитаних указали український літературний відповідник *гречка*, а один із опитаних

відповів *tatárka* ‘гречана крупа’. Дослідження В. Газдага свідчать про поширення запозиченого з української мови слова *grecska* в угорських говірках Берегівського району (Gazdag 2021: 220).

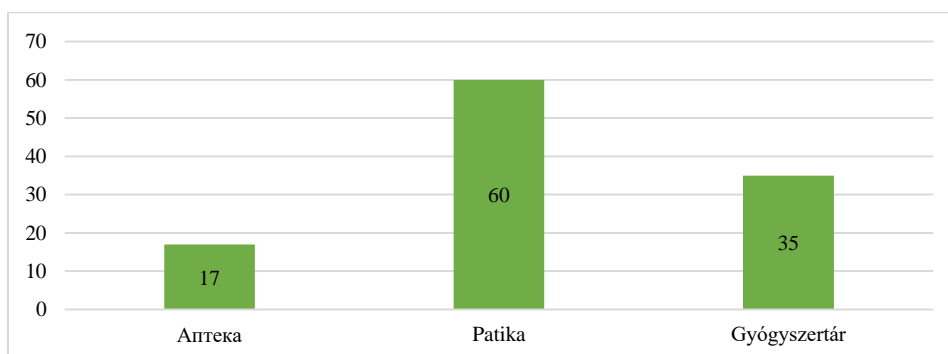
9. рисунок. Гречка

(Власне редагування)

На третій світлині бачимо аптеку. Більшість респондентів (60 осіб) написали ненормативний варіант *patika* ‘аптека’, який запозичений від українського *аптека*, 35 указали угорський літературний відповідник *gyógyszertár* ‘аптека’, 17 опитаних указали український літературний відповідник *аптека*.

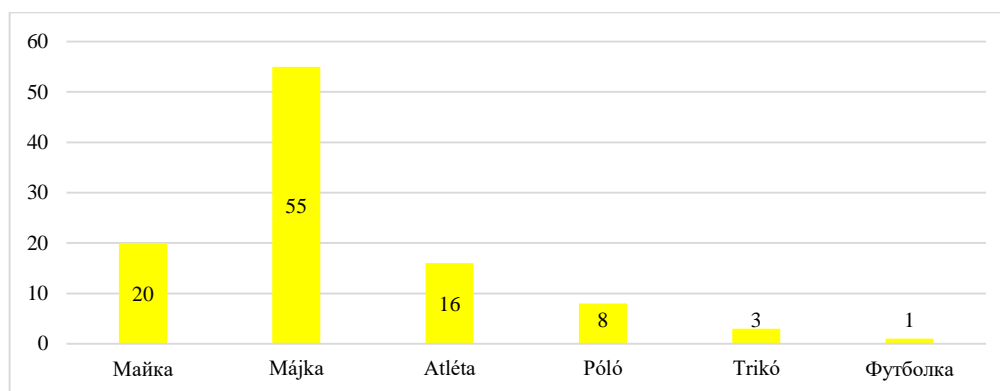
10. рисунок. Аптека

(Власне редагування)

На четвертій світлині бачимо майку. Більшість респондентів (55 особи) указали ненормативний варіант *májka* ‘майка’, який походить від українського *майка* (Gazdag 2021: 109), 20 указали український літературний варіант *майка*, 16 опитаних обрали угорський літературний відповідник *atléta* ‘майка’, 8 указали угорський розмовний варіант *róló* ‘футболка’, 3 обрали *trikó* ‘футболка’, а один із опитаних указав *футболка*. Результати наукового аналізу В. Газдага вказують на широке розповсюдження в угорських говорах Берегівського району слова *májka* який є запозиченим із української мови (Gazdag 2021: 109).

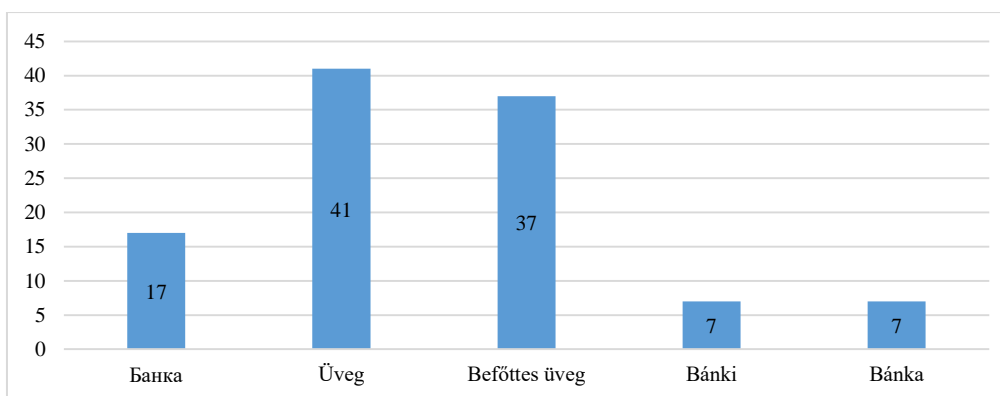
11. рисунок. Майка

(Власне редагування)

На п'ятій світлині показано банку. Більшість респондентів (41 особи) указали угорський літературний відповідник *üveg* 'скло', 37 указали *befőttés üveg* 'банка', 17 написали український відповідник *банка*, семеро указали ненормативний варіант *bánki*, а також семеро указали *bánka*, який походить від українського *банка* (Gazdag 2021: 79). Слово *bánka(i)* набуло широкого поришення в угорських говірках Берегівського району (Gazdag 2021: 220).

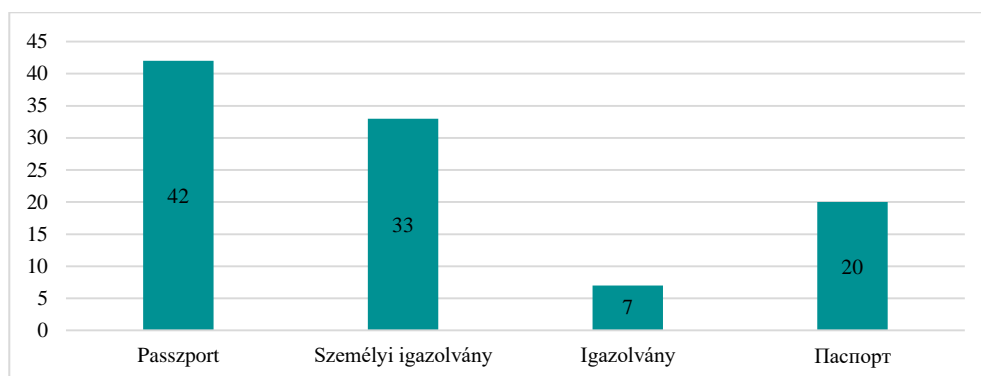
12. рисунок. Банка

(Власне редагування)

На шостій світлині ми показали паспорт. Більшість респондентів (42 особи) указали ненормативний варіант *passzport* 'паспорт', який запозичений з української мови (Gazdag 2021: 220), 33 опитаних написали угорський літературний відповідник *személyi igazolvány* 'посвідчення особи', 20 указали український літературний відповідник паспорт, 7 осіб написали *igazolvány* 'посвідчення особи'. В. Газдаг детально проаналізував поришення слова *passzport* (Gazdag 2021: 220).

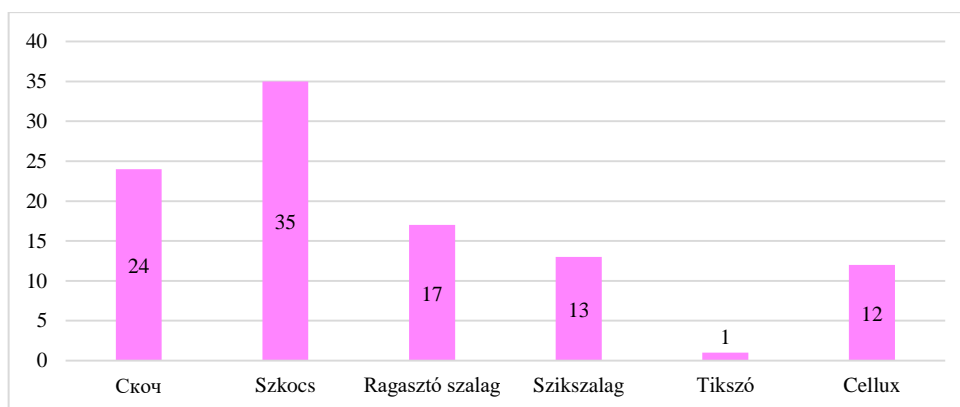
13. рисунок. Паспорт

(Власне редагування)

На сьомій світлині ми показали канцелярський скотч. Більшість респондентів (35 осіб) написали ненормативний варіант *szkocs* ‘скотч’, який запозичений від українського скотч (Gazdag 2021: 225), 24 опитаних написали український літературний варіант *скотч*, 17 указали угорський відповідник *ragasztó szalag* ‘скотч’, 12 опитаних указали угорський розмовний варіант *cellux* ‘скотч’, 13 указали *szikszalag* ‘клей стрічка’, а один із опитаних указав *tikszó*. Результати наукового аналізу В. Газдага вказують на широке розповсюдження слова *szkocs* в угорських говірках Берегівського району (Gazdag 2021: 225).

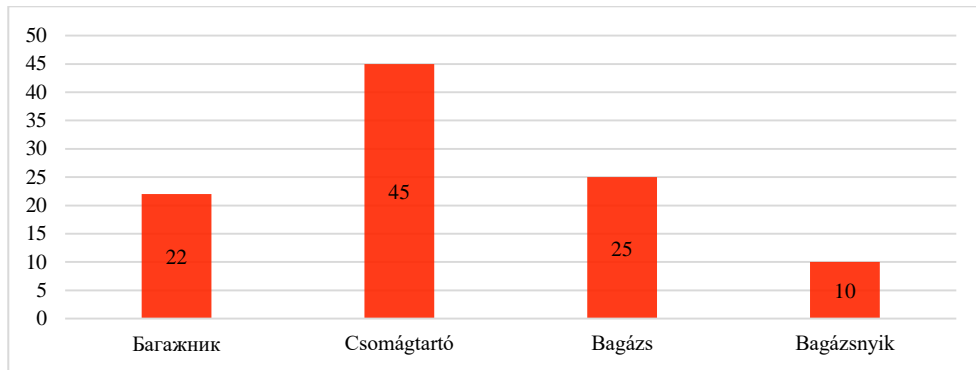
14. рисунок. Канцелярський скотч

(Власне редагування)

На восьмій світлині показано багажник. Більшість респондентів (45 осіб) написали угорський літературний відповідник *csomagtartó* ‘багажник’, 22 указали український літературний відповідник *багажник*, 25 опитаних написали ненормативний варіант *bagázs* ‘багажник’, який запозичений від українського (Gazdag 2021: 78), а також 10 указали *bagázsnyik* ‘багажник’ (Gazdag 2021: 79). В. Газдаг детально проаналізував поришення слова *bagázsnyik* (Gazdag 2021: 222).

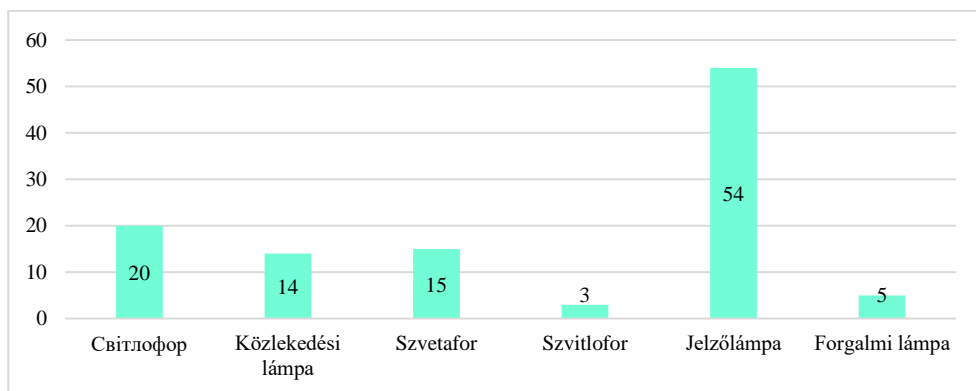
15. рисунок. Багажник

(Власне редагування)

На дев'ятій світлині ми показали світлофор. Більшість респондентів (54 особи) указали угорський літературний відповідник *jelzőlámpa* 'світлофор', 20 опитаних написали український літературний відповідник *світлофор*, 14 указали угорський розмовний варіант *közlekedési lámpa* 'транспортна лампа', 5 указали угорський усний формат *forgalmi lámpa* 'світлофор', 15 опитаних написали ненормативний варіант *szvetafor* 'світлофор', який запозичений від українського світлофор (Gazdag 2021: 133), а 3 указали фонетичний варіант *szvitlofor*. У праці В. Газдага зафіксована фонетична форма *szvetafor* (Gazdag 2021: 222).

16. рисунок. Світлофор

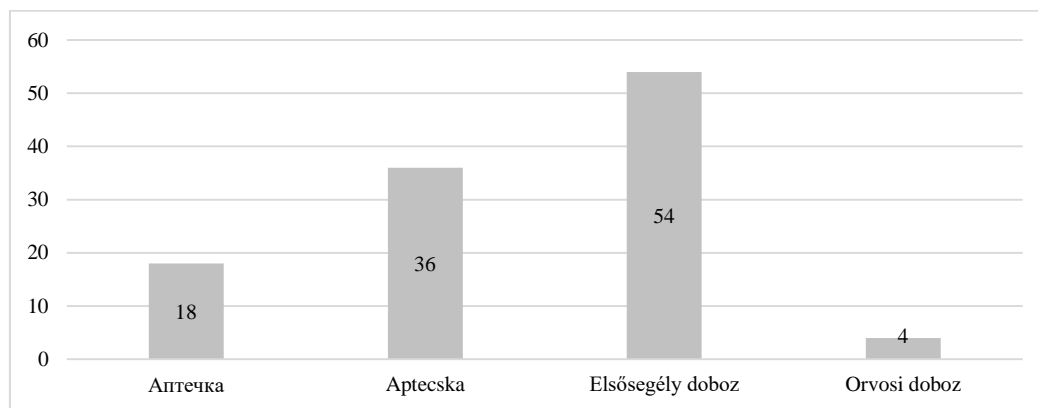
(Власне редагування)

На десятій світлині ми показали аптечку. Більшість респондентів (54 особи) написали угорський літературний відповідник *elsősegély doboz* 'коробка першої допомоги, аптечка', четверо указали угорський розмовний варіант *orvosi doboz* 'коробка лікаря', 36 опитаних обрали ненормативний варіант *apteczka* 'аптечка', який походить від українського *аптечка* (Gazdag 2021: 79), 18 осіб написали український літературний варіант *аптечка*. Результати дослідження В. Газдага указують на широке

розповсюдження запозиченого з української мови слова *apteczka* в угорських говірках Берегівського району (Gazdag 2021: 222).

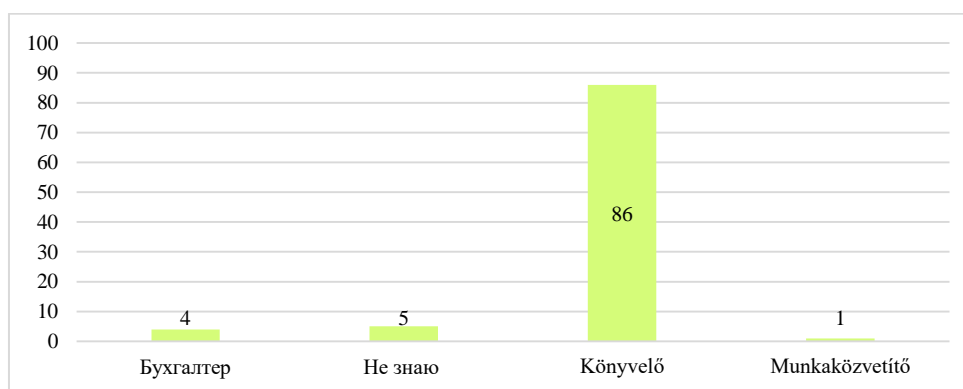
17. рисунок. Аптечка

(Власне редагування)

Наступним завданням було те, що ми назвали різних осіб. Першою особою ми назвали *buháalter* ‘бухгалтер’. Більшість респондентів (86 особи) написали угорський літературний відповідник *könyvelő* ‘бухгалтер’, 4 указали український літературний відповідник *бухгалтер*, одна особа написала *munkaközvetítő* ‘особа, яка повідомляє про вакантні місця’, а 5 із них не знали значення слова. Дослідження В. Газдага вказують на широке поширення в угорських говірках Берегівського району слова *buháalter*, яке є запозиченням з української мови (Gazdag 2021: 84).

18. рисунок. Бухгалтер

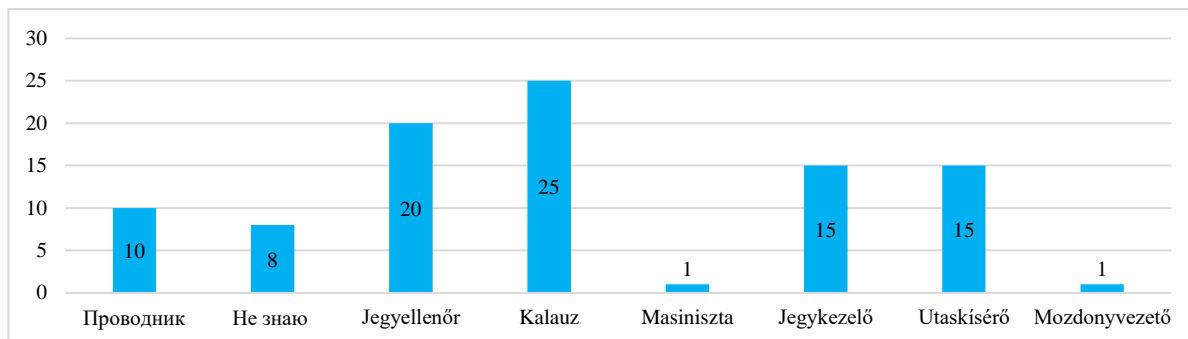

(Власне редагування)

Другою особою ми назвали *provodnyik* ‘проводник’. Більшість респондентів (25 осіб) написали угорський літературний відповідник *kalauz* ‘проводник’, 20 опитаних указали угорський розмовний варіант *jegyellenőr* ‘інспектор квитків’, 15 осіб указали угорський усний формат *jegykezelő* ‘квитковий менеджер’, 15 опитаних написали *utaskísérő* ‘стюард’, 10 осіб написали український літературний варіант *проводник*, один указав *mozdonyvezető* ‘машиніст поїзда’, а також один указав *masiniszta* ‘машиніст’, 8 опитаних не знали

відповідь на це питання. Результати дослідження В. Газдага указують на широке розповсюдження запозиченого з української мови слова *provodnyik* в угорських говірках Берегівського району (Gazdag 2021: 122).

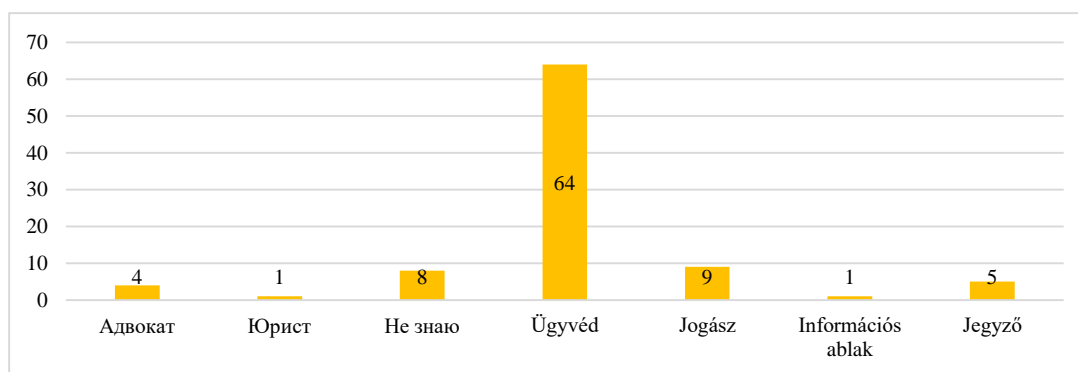
19. рисунок. Провідник

(Власне редагування)

Третьою особою ми назвали *advokát* ‘адвокат’. Більшість респондентів (64 особи) назвали угорський літературний варіант *ügyvéd* ‘адвокат’, 4 указали український літературний варіант *адвокат*, 1 указав *юрист*, також 1 указав *információs ablak* ‘інформаційне вікно’, 9 опитаних указали угорський варіант *jogász* ‘юрист’, 5 осіб написали угорський варіант *jegyző* ‘нотаріус’, 8 осіб не змогли вказати переклад слова. Дослідження В. Газдага вказують на широке розповсюдження в угорських говірках Берегівського району слова *advokát*, яке є запозиченням з української мови (Gazdag 2021: 76).

20. рисунок. Адвокат

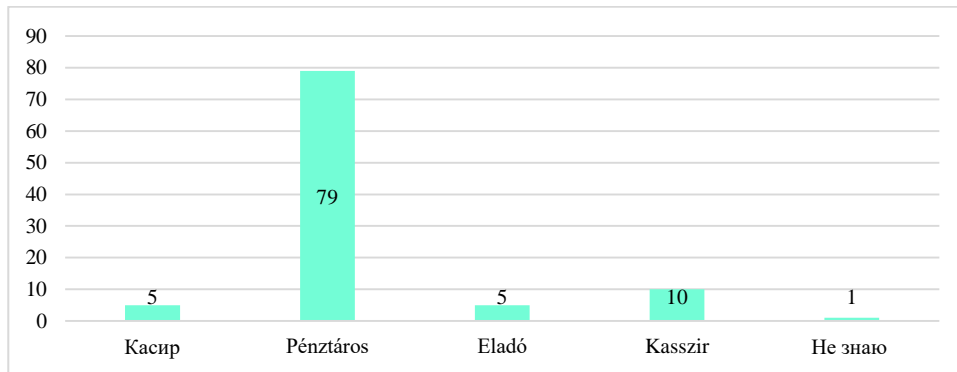

(Власне редагування)

Четвертою особою ми назвали *kasszir* ‘касир’. Більшість респондентів (79 осіб) указали угорський літературний варіант *pénztáros* ‘касир’, 10 написали ненормативний варіант *kasszir* ‘касир’, який запозичений від українського касир (Gazdag 2021: 99), 5 опитаних указали угорський розмовний варіант *eladó* ‘продавець’, 5 осіб указали український літературний варіант *касир*, а 1 із опитаних не знала відповідь. В. Газдаг

дослідив географію поширення слова *kasszir* в угорських говірках Берегівщині (Gazdag 2021: 99).

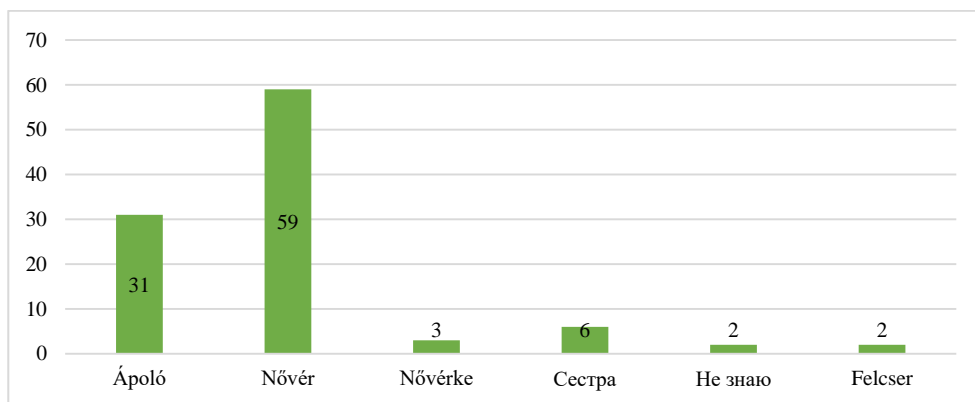
21. рисунок. Касир

(Власне редагування)

П'ятою особою ми назвали *szesztra* 'медсестра'. Більшість респондентів (59 осіб) написали угорський літературний варіант *nővér* 'медсестра', 31 опитаних указали угорський розмовний варіант *ápoló* 'медсестра', 3 указали угорський усний формат *nővérke* 'медсестра', 6 осіб написали український переклад *сестра*, 2 опитаних написали *felcser* 'фельдшер', 2 не змогли відповісти на це питання. В. Газдаг дослідив географію поширення слова *szesztra* у говірках угорської мови на Берегівщині (Gazdag 2021: 128).

22. рисунок. Медсестра

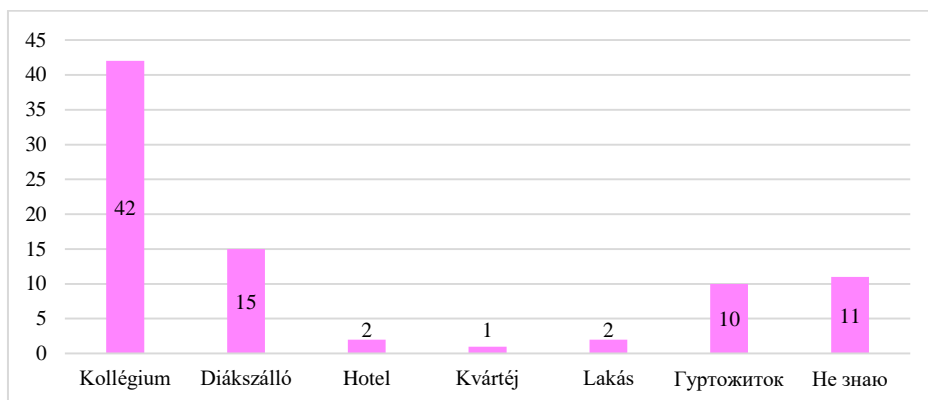
(Власне редагування)

У наступному завданні ми представили різні установи. Ми рекомендували респондентам назвати різні установи, які були написані.

Першим ми назвали *hurtozsitok* 'гуртожиток'. Більшість респондентів (42 осіб) написали угорський літературний варіант *kollégium* 'гуртожиток', 15 опитаних указала угорський розмовний варіант *diákszálló* 'студентський гуртожиток', 10 указали український літературний варіант *гуртожиток*, 2 написали *hotel* 'готель', 2 опитаних

відповіли *lakás* ‘квартира’, 1 особа відповіла *kvártéj* ‘квартира’, який запозичений від українського, 11 опитаних не змогли відповісти.

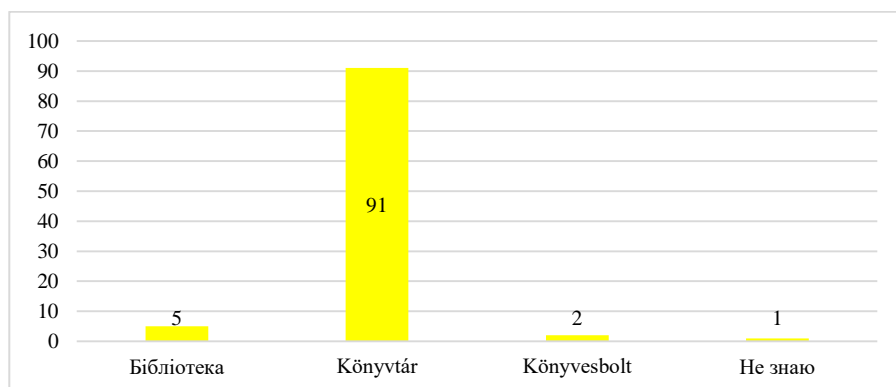
23. рисунок. Гуртожиток

(Власне редагування)

Наступне слово – *biblioteka* ‘бібліотека’. Більшість респондентів (91 осіб) указали угорський літературний варіант *könyvtár* ‘бібліотека’, 5 опитаних написали український літературний варіант *бібліотека*, 2 опитаних указали угорський варіант *könyvesbolt* ‘книжковий магазин’, а 1 особа не змогла відповісти на це питання.

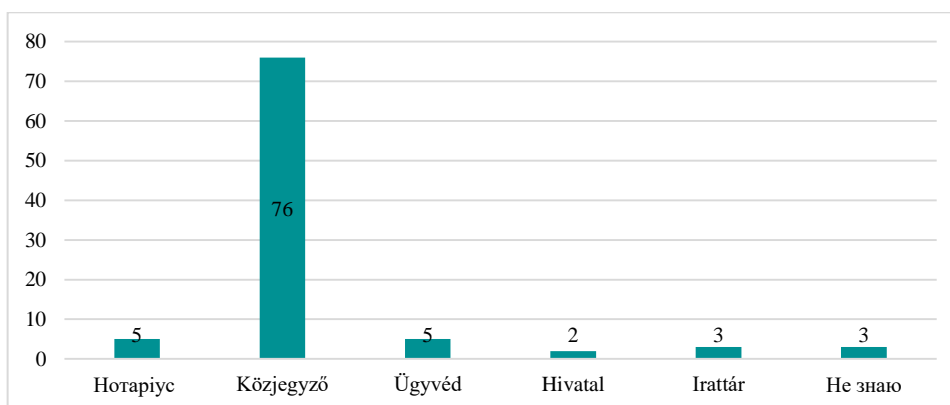
24. рисунок. Бібліотека

(Власне редагування)

Третім ми назвали *notáriusz* ‘нотаріус’. Більшість респондентів (76 осіб) указали угорський літературний варіант *közjegyző* ‘нотаріус’, 5 опитаних указали український літературний варіант *нотаріус*, 5 осіб написали угорський варіант *ügyvéd* ‘адвокат’, 2 опитаних указали *hivatal* ‘офіс’, 3 опитаних відповіли *irattár* ‘архів’, а 3 не знали значення. Дослідження В. Газдага вказують на широке розповсюдження слова в угорських говірках Берегівського району слова *notáriusz*, яке є запозиченим з української мови (Gazdag 2021: 113).

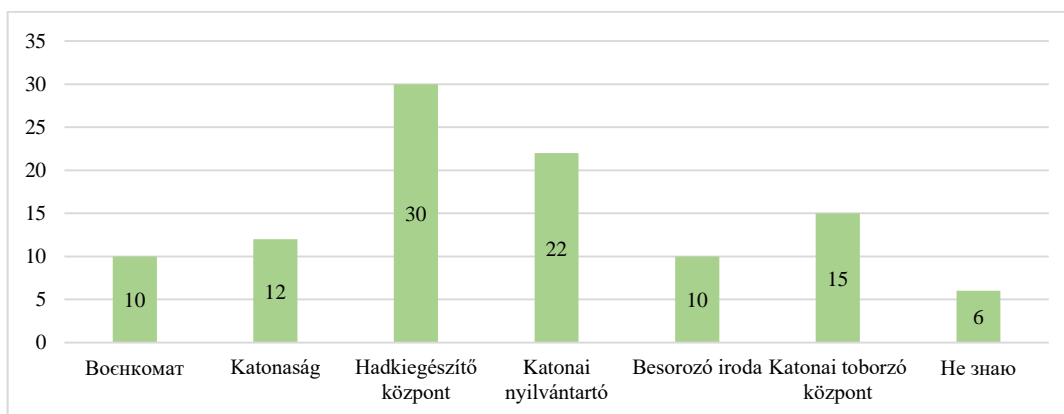
25. рисунок. Нотариус

(Власне редагування)

Четвертим ми назвали *vojenkomát* ‘військокомат’. Більшість респондентів (30 осіб) назвали угорський літературний варіант *hadkiegészítő központ* ‘військовий центр’, 10 опитаних указали російський відповідник *военкомат*, 22 написали угорський розмовний варіант *katonai nyilvántartó* ‘військовий облік’, 12 опитаних відповіли *katonaság* ‘військовий’, 15 осіб указали угорський усний формат *katonai toborzó központ* ‘військовий центр комплектування’, 10 опитаних указали *besorozó iroda* ‘служба підбору військових’, 6 опитаних не знали значення слова. У монографії В. Газдага проаналізовано слово *vojenkomát* (Gazdag 2021: 137).

26. рисунок. Военкомат

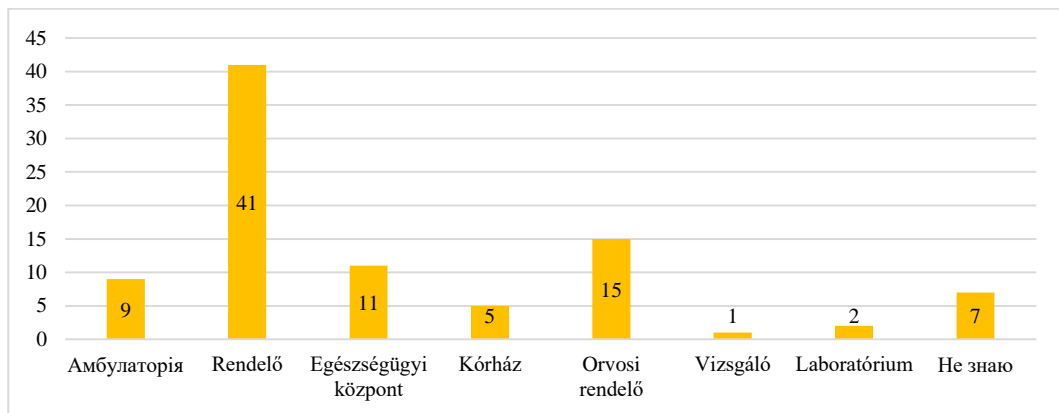

(Власне редагування)

П’ятим ми назвали *ambulatórium* ‘амбулаторія’. Більшість респондентів (41 особи) написали угорський літературний варіант *rendelő* ‘амбулаторія’, 15 осіб указали угорський розмовний варіант *orvosi rendelő* ‘медична хірургія’, 11 опитаних написали *egészségügyi központ* ‘медичний центр’, 9 осіб указали український літературний варіант *амбулаторія*, 5 опитаних указали *kórház* ‘лікарня’, 2 указали *laboratórium* ‘лабораторія’, 1 особа указала

vizsgáló ‘амбулаторія’, а 7 опитаних не знали відповідь. В. Газдаг дослідив географію поширення слова *notáriusz* в угорських говірках Берегівщині (Gazdag 2021: 76).

27. рисунок. Амбулаторія

(Власне редагування)

Загальною метою дослідження було отримання глибокого розуміння соціально-демографічних характеристик та потреб мешканців села. Результати опитування можуть бути корисними для розробки соціальних програм, спрямованих на покращення якості життя та задоволення потреб різних груп населення в селі Шом.

ВИСНОВКИ

Мовний ландшафт – явище, яке розкриває соціальну реальність. Аналіз лінгвістичного ландшафту є відносно новою галуззю прикладних лінгвістичних досліджень. Мовний ландшафт є одночасно інформаційним маркером статусу мовної спільноти, що проживає на певній території. Мовний ландшафт є окрасою суспільного життя і має символічне значення. Дослідження лінгвістичних ландшафтів зосереджується на репрезентації мови в публічному просторі. Об'єктом дослідження є будь-яка видима репрезентація мови («знаку») та взаємодія людей з цими знаками.

На основі аналізу мовного ландшафту села Шом Берегівського району в цілому ми можемо констатувати, що:

- зустрічаємося з одномовними та двомовними написами, назвами;
- на написах домінує українська, угорська та російська мови, а також українсько-угорська, російсько-угорська мови. Вважаємо, що поширення слів угорської мови пов'язане насамперед із тим, що більша частина населення села Шом рідною мовою вважає угорську;
- незважаючи на численні двомовні написи простежується перевага української мови.

Отже, виходячи з аналізу мовного ландшафту, можна сказати, що переважає більшість слів державною мовою, тобто українською, а також двомовні вивіски та написи угорською мовою. Окрім цього, вживаються написи та рекламні вивіски російською мовою.

За результатами опитування отримані дані свідчать про значну різницю у статевому складі респондентів, тобто більшість представників жіночої статі. Це може вказувати на перевагу жінок у виявленні зацікавленості та участі у соціологічних дослідженнях. Деяка різноманітність вікової структури свідчить про необхідність розробки різноманітних програм та послуг для різних вікових груп населення. Також виявлено етнічну складність і культурне різномайття в селі, з виразною присутністю угорської спільноти.

Більшість респондентів назвали предмети або особи показані на картині словами, які не належать до нормативних варіантів угорської мови. Здебільшого ідеться про українізми. Це свідчить про вплив українського культурного середовища на мовний репертуар мешканців, а також про відсутність або обмежений доступ до відповідних

угорськомовних термінів або відповідників. Таке явище може бути результатом динаміки мовного контакту та взаємодії між різними мовними групами в цьому регіоні.

Вивчення запозичень в українській мові в окремих населених пунктах дуже актуальне, оскільки ці слова можуть відображати взаємодію між різними культурами та спільнотами. Наприклад, дослідження запозичених слів у селі Шом Берегівського району спрямоване на аналіз впливу угорської культури на мовну практику українського населення, створюючи сприятливе мовне середовище для всіх мешканців села. А також ми можемо побачити запозичення української лексики в угорській розмовній мові жителів. Виявлені запозичення свідчать про глибокі історичні зв'язки та вплив, які відбуваються між українською та угорською культурами. Під час цього дослідження вдалося визначити домінантні мови та рівень їх використання у публічному просторі села, що дозволяє краще зрозуміти соціокультурну динаміку та взаємодію між спільнотами. Подальше дослідження цього явища може сприяти розширенню міжкультурного діалогу та підтримці взаєморозуміння між обома спільнотами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. A Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi Népszámlálása. I rész.
2. Botlik József, Dupka György: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1993.
3. Gazdag Vilmos, Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban. Törökbálint: Termini Egyesület, 2021. 228 с.
4. Gulácsy Lajos: A Kárpátaljai református egyház, 1996.
5. Kovács Elemér: Valóra vált a beregsomiak álma. Közoktatás. 2000. 31 с.
6. Ködöböcz Lilla: Beregsom története. Levéltári kézirat.
7. Marosi Anita: A Beregsomi református templom. Forrás: Kárpátalja.ma, 2021. augusztus 11. – Дата звернення 20 січня 2024 р.
8. Pallagi L.: Som korai története. – Acta Academica Beregsasiensis, 2016. 100–117.
9. Белей Л. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації / гол. ред. Ю.М. Бідзіля. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. Вип. 23. – С. 36–40.
10. Белей Л. Л. Любовні замки як елемент мовного ландшафту. // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Вип. 6. 2011. – С. 27–30.
11. Белей Л.: Мовний ландшафт Закарпатської області України початку ХХІ ст. [Unpublished doctoral dissertation]. Нац. акад. наук України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. 2012.
12. Гавриш М. М.: Мовний ландшафт сучасного міста: досвід законодавчого врегулювання на місцевому рівні. // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Випуск 11. Хмельницький: ЦНП, 2017. – С. 28–32.
13. Гіреш-Ласло К., Кормочі З., Марку А., Матей Р., Товт-Орос Е., Черничко С.: Угорці й угорська мова на Закарпатті. Закарпаття 1920–2020. Науково-дослідний центр імені Антала Годинки, 2021. 160 с.
14. Соколова С. О. Полілінгвальний мовний ландшафт міста в сприйнятті киян. // Мовні і концептуальні картини світу. Вип. 48. 2014. – С. 406–414.
15. Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність. Матеріали міжнародної наукової конференції. За редакцією: Є. Барань, С. Черничко. Ужгород: Поліграф центр „Ліра”, 2014. – 360 с.

16. Черничко–Фединець 2020 = Черничко Степан, Фединець Чілла: Користування часовими поясами як вияв фантомної межі у свідомості мешканців Закарпатського пограниччя. В кн.: Патер Іван (упор.): Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення. Львів, 2020. 56–70.
17. Шилов В.: Использование двух часовых поясов (UTC+2 и UTC+1) в языковом ландшафте Закарпатской области: причины, классификация и примеры. // *Studia Slavica Hung.* 67 (2022): 71–81.

ДОДАТКИ

1. Світлина №1. Чайник
(використано для опитування)

2. Світлина №2. Майка
(використано для опитування)

3. Світлина №3. Аптека
(використано для опитування)

4. Світлина №4. Аптечка
(використано для опитування)

5. Світлина №5. Світлофор
(використано для опитування)

6. Світлина №6. Багажник
(використано для опитування)

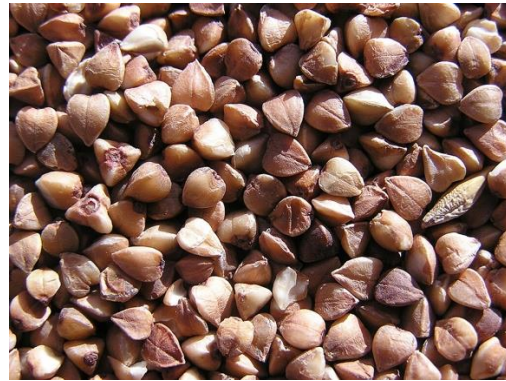
7. Світлина №7. Канцелярський скоч (використано для опитування)

8. Світлина №8. Банка (використано для опитування)

9. Світлина №9. Паспорт (використано для опитування)

10. Світлина №10. Гречка (використано для опитування)

Звіт про перевірку схожості тексту

Oxsico

Назва документа:

Бакалаврська робота_Попович.docx

Ким подано:

Наталка Лібак

Дата перевірки:

2024-05-22 10:05:39

Дата звіту:

2024-05-22 10:23:41

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

44

Кількість слів:

7655

Схожість 3%	Збір: 16 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 8 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 1%	Кількість: 12 джерела	Перефразовано: 64 слова
Цитування 2%	Цитування: 9	Всього використано слів: 212
Включення 0%	Кількість: 0 включення	Всього використано слів: 0
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 2 слова